

Κ. Σημίτης

Το πρώτο ερώτημα, που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι: Βρίσκεται η χώρα σε κρίση και οι μέχρι σήμερα ενέργειες της κυβέρνησης έχουν διαγράψει μία πορεία ανάκαμψης;

Η απάντηση των αριθμών είναι σαφής. Οι δυσκολίες και τα προβλήματα που χαρακτήριζαν τις οικονομικές εξελίξεις από τις αρχές του 1990 συνεχίστηκαν και κατά το 1991 παρά τη σταθεροποιητική πολιτική της κυβέρνησης με αποτέλεσμα να οδηγηθεί η οικονομία σε βαθύτερη ακόμη κρίση. Η κυβέρνηση έχει αποτύχει να επιτύχει τους στόχους που η ίδια είχε θέσει για το 1991. Η κυβέρνηση έχει οδηγήσει την οικονομία σε ένα αδιέξοδο φαύλο κύκλο ώστε να μην υπάρχουν ελπίδες ανάκαμψης στο ορατό μέλλον.

Το κύριο χαρακτηριστικό της αποτυχίας αυτής είναι η παραπέρα σοβαρή διόγκωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα και του δημόσιου χρέους. Τη ζοφερή εικόνα χαρακτηρίζουν επίσης νέα κάμψη της βιομηχανικής παραγωγής, διάβρωση του βιοτικού επιπέδου, σοβαρή χειροτέρευση της κατανομομής του εθνικού εισοδήματος και σημαντική αύξηση της ανεργίας.

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται, ότι έχει πετύχει τη βελτίωση του πληθωρισμού και του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών. Όμως, οι βελτιώσεις αυτές δεν είναι ενδεικτικές για τη πορεία της οικονομίας. Οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε έκτακτους παράγοντες. Δεν υπάρχει βελτίωση στον τρόπο

λειτουργίας της οικονομίας. Το μικρό θετικό αποτέλεσμα ως προς τον πληθωρισμό και το εξωτερικό ισοζύγιο θα είναι χωρίς επαύριο αν δεν διορθωθούν οι βασικές αδυναμίες της οικονομίας μας.

Οι διαπιστώσεις αυτές προκύπτουν από την εξέλιξη των βασικών μεγεθών της οικονομίας μας στη διάρκεια του 1991.

- Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 3% στο οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου 1991, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 1990, ενώ πέρυσι είχε μειωθεί κατά 1% περίπου.
- Τα διαθέσιμα στοιχεία για την παραγωγή και τη δαπάνη στο σύνολο της οικονομίας επιβεβαιώνουν την κάμψη του καθαρίστου προϊόντος σε όλους τους τομείς της οικονομίας, πλην της γεωργίας, όπου η βελτίωση έχει σχέση με τις καιρικές συνθήκες.
- Παράλληλα συνεχίστηκε η διόγκωση της ανεργίας. Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΣΥΕ το ποσοστό ανεργίας το 1991 ξεπέρασε το 8% ενώ το 1990 ήταν γύρω στο 7%. Το ποσοστό ανεργίας το 1991 φαίνεται ότι θα διαμορφωθεί τελικά γύρω στο 9%, ποσοστό που αποτελεί ρεκόρ για το τόπο μας.
- Η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας είχε όπως ανέφερα κάποιο αντίκτυπο στο ισοζύγιο πληρωμών. Όμως στη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχουν συμβάλλει αποφασιστικά η αύξηση των καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΟΚ και οι αυξημένες αναλήψεις από μετατρέψιμες καταθέσεις. Και τα δύο δεν είναι μόνιμα φαινόμενα.

Αν αφαιρεθούν τα κονδύλια αυτά και ληφθεί υπόψη η επίπτωση της ανατίμησης του δολλαρίου, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών παρέμεινε περίπου στα περσινά επίπεδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το εμπορικό ισοζύγιο, που αποτελεί ^{του}καλύτερο δείκτη της ανταγωνιστικής ικανότητας της οικονομίας, στη περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 1991 παρουσίασε έλλειμμα 9924 εκατ. δολλ. έναντι ελλείμματος 10033 εκατ. δολλαρίων στην αντίστοιχη περίοδο του 1990. Δηλαδή η πρόοδος είναι ελάχιστη.

Η ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου αντανακλά σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικές αδυναμίες, αλλά και τις αυξανόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ελληνική βιομηχανία να ανταπεξέλθει στον οξύ ανταγωνισμό που επικρατεί στις διεθνείς αγορές και να αντισταθεί στον εξωτερικό ανταγωνισμό ακόμη και στην εσωτερική αγορά, στην οποία σταθερά αυξάνει η διείσδυση εισαγωγών.

Ως προς τον πληθωρισμό :

- Η συνολική επιβράδυνση του πληθωρισμού μέσα στο 1991 θα είναι περίπου πέντε εκατοστιαίες μονάδες, παρά τις κυβερνητικές προβλέψεις ότι ο ρυθμός του πληθωρισμού θα έπεφτε μέχρι το τέλος του έτους κάτω από το 16%. Η επιβράδυνση αυτή του πληθωρισμού είναι επιφανειακή αφού μετά την αφαίρεση της επίδρασης εκτάκτων παραγόντων ο πληθωρισμός διατηρείται εφέτος περίπου στα περσινά επίπεδα. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, οι αυξήσεις στην έμμεση φορολογία, οι καθυστερημένες αναπροσαρμογές των τιμολογίων

των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και οι διαδοχικές αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων επιβάρυναν τον πληθωρισμό πέρσι με 6,5 εκατοστιαίες μονάδες περίπου. Χωρίς τις αυξήσεις αυτές ο πληθωρισμός θα ήταν πέρσι γύρω στο 16%, στο φετεινό δηλαδή στόχο. Εφέτος οι άμεσες επιπτώσεις από τις αυξήσεις των τιμολογίων των ΔΕΚΟ και της τιμής του ντήζελ επεβάρυναν τον πληθωρισμό κατά 1,5 εκατοστιαίες μονάδες. Επομένως, αν αφαιρεθούν οι επιδράσεις αυτές, ο υπολανθάνον "σκληρός" πληθωρισμός παρέμεινε ουσιαστικά στο περσινά επίπεδα. Βρισκόμαστε σε επίπεδο πολύ φηλότερο εκείνου των εταίρων μας στην Κοινότητα παρά τη σημαντική μείωση των πραγματικών ημερομισθίων και μισθών.

Τον Απρίλιο του 1990 η Κυβέρνηση έθεσε ως κεντρική επιδίωξη της πολιτικής της τη μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων. Για το σκοπό αυτό, αποφάσισε αυξήσεις της φορολογίας που περίμενε ότι θα απέδιδαν το 1990 πρόσθετα έσοδα 250 δις. δραχμές.

Οι καθαρές δανειακές ανάγκες του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε ταμειακή βάση, έφθασαν όμως το 1990 ως ποσοστό του ΔΕΠ στο 19,0% από 18,3% το 1989 και υπερέβησαν κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες το στόχο του 16,8 που είχε θέσει η κυβέρνηση στον Προϋπολογισμό τόν Ιούνιο του 1990. Αντί όμως να συνετισθεί και να σχεδιάσει διαφορετικά την πολιτική της ώστε να επιτύχει την ουσιαστική μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων συνέχισε την πολιτική των υποσχέσεων που δεν πραγματοποιούνται. Η κυβέρνηση, κάτω από την πίεση της ανάγκης για την σύναψη του Κοινοτικού δανείου προέβλεφε για το 1991 τη μείωση των δανειακών αναγκών του ευρύτερου

δημόσιου τομέα σε 13% του Α.Ε.Π. Ο στόχος αυτός δεν επιτεύχθηκε. Στο σημερινό φύλλο της εφημερίδας ΗΜΕΡΗΣΙΑ δημοσιεύονται οι τελευταίες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σύμφωνα με τις οποίες το έλλειμμα του ευρύτερου δημόσιου τομέα (σε ταμειακή βάση) στα τέλη του 1991 θα φθάσει το 19% του ΑΕΠ, ξεπερνώντας όχι μόνο τον κυβερνητικό στόχο του 13%, αλλά και το επίπεδο του 1990 (18,7%).

Αλλά και κανέας από τους άλλους στόχους του προϋπολογισμού του 1991 δεν έχει επιτευχθεί. Ούτε μειώθηκε το δημόσιο χρέος ούτε υπήρξε πρωτογενές πλεόνασμα, όπως είχαν υποσχεθεί στην Κοινότητα.

Το κυβερνητικό πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής έχει αποτύχει πλήρως. Είναι γνωστό ότι στους ζωτικούς τομείς της φορολογικής μεταρρύθμισης, της πάταξης της φοροδιαφυγής και της μεταρρύθμισης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, η Κυβέρνηση δεν έχει κάνει τίποτα το ουσιαστικό.

Η πλήρης αποτυχία επίτευξης των στόχων του 1991 κάνει σχεδόν ανέφικτη την επίτευξη των στόχων του προϋπολογισμού για το 1992.

Όπως αναφέρεται στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 1992 στόχος της κυβέρνησης είναι οι καθαρές δανειακές ανάγκες της Κεντρικής Διοίκησης να περιορισθούν το 1992 σε 7,6% του ΑΕΠ. Ωστόσο, ο υπουργός Οικονομικών δεν προτείνει κανένα συγκεκριμένο δημοσιονομικό μέτρο που να αντιμετωπίζει τις βασικές αιτίες ύπαρξης

των μεγάλων ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα και ο στόχος για την μείωση των ελλειμμάτων της Κεντρικής Διοίκησης στο 7,6% του ΑΕΠ δεν έχει την παραμικρή πιθανότητα επιτυχίας. Αντίθετα, αναμένονται και πάλι σημαντικές υπερβάσεις στις δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα.

Οι εμπειρογνώμονες του Οικονομικού Γραφείου του Πρωθυπουργού του ΥΠΕΘΟ και της Τράπεζας της Ελλάδος, εκτιμούν ότι ο Προϋπολογισμός του 1992 ξεκινά με υπέρβαση του ελλείμματος κατά 350 δις δρχ. σε σχέση με τον προβλεπόμενο στόχο. Στην πραγματικότητα νεότερες εκτιμήσεις ειδικών, ανεβάζουν τις υπερβάσεις σε 550 δις. δρχ. θα υπάρξει υπέρβαση στις πληρωμές για τόκους της τάξεως των 250 δις. δρχ, θα υπάρξουν επίσης υπερβάσεις στις πληρωμές μισθών, συντάξεων, επιχειρήσεων κ.λ.π. άλλων 50 δις. δρχ. τουλάχιστον, ενώ η υστέρηση των εσόδων υπολογίζεται σε 250 δις. δρχ. Οι διαφορές μεταξύ των δύο εκτιμήσεων προκύπτουν:

α) από τις ρεαλιστικότερες προβλέψεις για την αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά το 1992.

β) από τη χρησιμοποίηση ρεαλιστικότερων ελαστικοτήτων φορολογικών εσόδων ως προς το ονομαστικό ΑΕΠ, και

γ) από ρεαλιστικότερες εκτιμήσεις της αύξησης των εσόδων από την μείωση της φοροδιαφυγής και την αύξηση των εισπράξεων εσόδων παρελθόντων οικονομικών ετών.

Είναι και πάλι φανερό η προχειρότητα της κυβέρνησης. Προχειρότητα που επηρεάζει αρνητικά τις προοπτικές της οικονομίας.

Αυτό ακριβώς είναι και το ιδιαίτερα ανησυχητικό. Οι σημερινές δυσκολίες θα εξακολουθούν να χαρακτηρίζουν και τις μακροοικονομικές προοπτικές για τα επόμενα δύο - τρία χρόνια. Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις του ΟΟΣΑ (2.12.1991) ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Ελλάδας στη διετία 1992-3 θα κυμανθεί γύρω στο 1 με 1,5%. Το ποσοστό ανεργίας θα φθάσει το 9,5% περίπου το 1992 και 10,5% το 1993, ενώ ο πληθωρισμός σε μέσα επίπεδα, προβλέπεται ότι θα είναι 14,7% το 1992 και 11% περίπου το 1993.

Είναι επομένως φανερό, ότι με τα σημερινά δεδομένα, δεν υπάρχει προοπτική πραγματικής σύγκλισης με την Κοινότητα ούτε ελπίδα αύξησης του βιοτικού επιπέδου στην Ελλάδα σε μία περίοδο που οι άλλες χώρες της Κοινότητας προχωρούν στην επόμενη φάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κυβέρνηση αποδέχθηκε στο Μάαστριχτ συμφωνίες, οι οποίες ενέχουν

τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης της χώρας. Η πολιτική της ελάχιστα όμως πείθει ότι θα αποφύγουμε τους κινδύνους αυτούς. Βρισκόμαστε σε σχέση με τους ανταγωνιστές μας σε ελεύθερη πτώση και τη κυβέρνηση να κραυγάζει και να θριαμβολογεί για να συγκαλύψει την πραγματικότητα.

Οι δραματικές αυτές εξελίξεις της οικονομίας προς το χειρότερο κατά το 1991 σε πολύ μικρό μόνο βαθμό μπορούν να αποδοθούν στο δυσμενές εξωτερικό οικονομικό περιβάλλον, ιδιαίτερα μετά την κρίση του Κόλπου και τις εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία. Η αλλαγή προς το χειρότερο της οικονομικής κατάστασης, που ήταν ήδη κρίσιμη το 1990, είναι άμεσο αποτέλεσμα της αδυναμίας της Κυβέρνησης 20 μήνες τώρα να ελέγξει τις εξελίξεις. Η πλήρης αποτυχία της κυβέρνησης να πετύχει τους στόχους που η ίδια είχε θέσει για το 1991 οφείλεται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη ενός καλά σχεδιασμένου, αξιόπιστου και αποτελεσματικού προγράμματος οικονομικής σταθεροποίησης και διαρθρωτικής μεταρρύθμισης. Τα όποια μέτρα αποφασίζονται κάτω από την πίεση των εξελίξεων ευκαιριακά χωρίς να συναρτώνται σε ένα ευρύτερο σχέδιο. Η σταθεροποίηση είχε πυροσβεστικό χαρακτήρα με δύο κριτήρια που αντιφάσκουν. Το ένα είναι η συμμόρφωση σε κοινοτικές αποφάσεις και οδηγίες. Το άλλο αποφυγή πολιτικού κόστους, ικανοποίηση της εκλογικής πελατείας.

Το οικονομικό πρόβλημα της χώρας δεν έχει μόνο σχέση με τη διεθνή θέση της χώρας όπως αρέσκεται να τονίζει η κυβέρνηση αλλά δημιουργεί κοινωνικές αδικίες και ανισότητες που έχουν πάρει διαστάσεις απαράδεκτες.

Η κυβερνητική πολιτική προωθεί μία διαμόρφωση της κοινωνίας αντίθετη με τις επιταγές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας των πολιτών. Όλο σχεδόν το βάρος της οικονομικής σταθεροποίησης έχει εναποτεθεί στην εισοδηματική πολιτική. Ταυτόχρονα το κύριο βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής το φέρουν οι εργαζόμενοι. Εκείνοι που φοροδιάφεύγαν συνεχίζουν να φοροδιαφεύγουν. Ένα στρώμα μεταπρατών, ευκαιριακών επιχειρηματιών πλουτίζει ακόμη περισσότερο. Η κυβέρνηση απέτυχε να ανακατανείμει το εισόδημα σε βάρος των παρασιτικών - μεταπρατικών δραστηριοτήτων (της παραοικονομίας) και υπέρ των εργαζομένων και του παραγωγικού τομέα, υπέρ των υγιών δυνάμεων της οικονομίας.

Το δεύτερο ερώτημα που θέτει η αποτυχία της κυβερνητικής πολιτικής είναι : τι χρειάζεται;

Εκείνο το οποίο πρέπει να επιδιώξουμε είναι σταθεροποίηση και ανάπτυξη. Η ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί με ευχές για την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας. Παραγωγή και παραγωγικότητα εξαρτώνται από κίνητρα και επενδύσεις. Προϋποθέτουν ένα κλίμα διαφορετικό από εκείνο μιάς γενικευμένης αβεβαιότητας. Αυξάνονται στο τέλος της σταθεροποιητικής διαδικασίας ή και μετά όταν στην αγορά υπάρχει βεβαιότητα ότι θα υπάρξει ανάκαμψη.

Για την ανάπτυξη χρειάζεται πρώτα απ' όλα ένα σοβαρός επιστημονικός και συνεπής σχεδιασμός της σταθεροποίησης, που θα επιδιώξει τον έλεγχο των κοινωνικών επιπτώσεων και την εφαρμογή κανόνων κοινωνικής δικαιοσύνης. Χρειάζεται επίσης μιά συμφωνία με τους κοινωνικούς εταίρους που θα έχει την ευρύτερη δυνατή συναίνεση, ώστε να εξασφαλίζεται η πολιτική στήριξη του πληθυσμού. Αυτά αποτελούν το αναγκαίο πλαίσιο.

Στο πλαίσιο αυτό απαραίτητα είναι :

- α) Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας ώστε οι ξένοι αγοραστές να στρέφονται σε ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες και οι έλληνες παραγωγοί να επεκτείνουν την παραγωγή τους.
- β) Εργασιακές σχέσεις, εισοδηματική πολιτική και φορολογικά μέτρα που να μην αυξάνουν τις κοινωνικές διακρίσεις αλλά να συντείνουν στη στήριξη της σταθεροποιητικής προσπάθειας

από τους εργαζόμενους. Η διαχείριση των πόρων της Εργατικής Εστίας και του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας πρέπει να μεταβιβασθούν στους κοινωνικούς εταίρους. Σε θέματα όπως η καταπολέμηση της ανεργίας και η τεχνική επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να έχουν οι κοινωνικοί εταίροι θεσμικά κατοχυρωμένο λόγο. Τα επιδόματα που καταβάλλονται στους άνεργους χρειάζονται αύξηση τόσο για κοινωνικούς λόγους όσο και για να διευκολύνουν τη βιομηχανική αναδιάρθρωση. Όπως χρειάζεται και επιμήκυνση του χρόνου κατά τον οποίο κατάβάλλεται το επίδομα ανεργίας. Οι ρυθμίσεις αυτές απαιτούν λιγώτερα χρήματα από τους συνεχιζόμενους ρουσφετολογικούς διορισμούς.

γ) Μία διαφορετική φορολογική πολιτική με στόχο τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης ιδίως την αποτελεσματικότερη φορολόγηση του εισοδήματος των ελευθέρων επαγγελματιών με τη βοήθεια αντικειμενικών κριτηρίων - τεκμηρίων, των μεγαλοαγροτών και γενικά των αυτοαπασχολούμενων. Επίσης η εφαρμογή του πόθεν έσχες, η γρήγορη ποινική δίωξη της μεγάλης φοροδιαφυγής, η εφαρμογή ενιαίων κανόνων στην τήρηση των βιβλίων των επιχειρήσεων, η μηχανογράφηση των υπηρεσιών για να καταστεί δυνατή η διασταύρωση των στοιχείων, ο συστηματικός έλεγχος της απόδοσης του εισπραττόμενου φόρου προστιθέμενης αξίας και ο ανασχεδιασμός των φόρων περιουσίας. Η νομοθεσία πρέπει να είναι απλή, διαφανής, να βασίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια και να αποκλείει τις δυνατότητες νόμιμης και μη νόμιμης συναλλαγής.

Η κυβέρνηση έχει μιλήσει και αυτή για φορολογική μεταρρύθμιση. Οι μέχρι τώρα προτάσεις της κινούνται στα πλαίσια

του φορολογικού συστήματος όπως εφαρμόζεται εδώ και δεκαετίες στη χώρα μας. Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τη ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος της φοροδιαφυγής. Αλλά και οι προτάσεις της τελούν υπό αίρεση. Κανείς γι' αυτό δεν ξέρει τι ακριβώς πρόκειται να γίνει. Η αβεβαιότητα είναι ανασχετικός παράγοντας για την ανάκαμψη.

δ) Μιά διαφορετική διαρθρωτική πολιτική. Η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ανάκαμψη δεν φαίνεται να απασχολεί την κυβέρνηση. Και όμως χρειάζονται άμεσες ενέργειες για την μείωση του κόστους των τραπεζών, την καλύτερη λειτουργία της αγοράς κεφαλαίων, την αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος, την βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. Ο δραστικός εκσυγχρονισμός όλου του συστήματος των υπηρεσιών που στηρίζει την επιχειρηματική δραστηριότητα ώστε να μπορούν οι επιχειρήσεις να αναπτύξουν χωρίς χρονοτριβή παραγωγικές δραστηριότητες έχει υπερβολικά καθυστερήσει.

ε) Πρωτοβουλίες για καλύτερη εκπαίδευση ιδίως τεχνική και επαγγελματική ανάπτυξη της έρευνας και σύνδεσής της με την παραγωγή, μεταφορά τεχνολογίας, ενίσχυση της έρευνας των αγορών, της τυποποίησης και της επινόησης νέων προϊόντων.

στ) Αυστηρές ιεραρχήσεις στις δημόσιες επενδύσεις. Τα λίγα χρήματα πρέπει να χρησιμοποιηθούν στα έργα με το μεγαλύτερο αναπτυξιακό όφελος.

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να βγεί από το σημερινό τέλμα. Δεν θα το καταφέρει αν οι κυβερνήσεις ακολουθούν πολιτικές που δεν στηρίζονται σε σοβαρό σχεδιασμό, αν ωραιοποιούν για να παραπλανήσουν, αν αδιαφορούν για τις κοινωνικές επιπτώσεις, αν χειραγωγούν τους πολίτες για να νέμονται την εξουσία πίσω από το παραπέτασμα ωραίων λόγων. Ο προϋπολογισμός που παρουσίασε η κυβέρνηση είναι έκφραση μιάς τέτοιας αναχρονιστικής αντίληψης, είναι έκφραση στασιμότητας.